

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

Diarienumr: Ju2017/07896/Å

YTTRANDE ÖVER UTREDNINGEN DATALAGRING – BROTTSBEKÄMPNING OCH INTEGRITET

Sammanfattning

Civil Rights Defenders välkomnar utredningen om tillsynen över den svenska lagstiftningen vad gäller datalagring. Initiativet att frånga den nuvarande ordningen av generell och odifferentierad lagringsskyldighet anser vi främjar skyddet för privatlivet, en fri och privat kommunikation samt yttrandefriheten överlag.

Vi anser dock att utredningens förslag om differentierad lagring inte går tillräckligt långt och att den föreslagna regleringen står i strid med direktiv 2002/58 och EU:s rättighetsstadga. Civil Rights Defenders analys av författningsförslaget begränsas till de delar som anges nedan.

Riktad lagring

Civil Rights Defenders ser uppenbara risker med en riktad lagring. Visserligen behöver den svenska lagstiftningen reformeras för att Sverige ska uppfylla sina internationella åtaganden och EU-rätten. Men en riktad lagring mot bredare grupper baserad på geografiskt kriterium, kön eller tillhörandet av en viss personkrets skulle också kunna innebära ett mycket omfattande intrång i den personliga integriteten eftersom vissa grupper skulle utpekade som mer benägna att begå brott än andra.

En riktad lagring mot bredare grupper är särskilt allvarligt vid ett beaktande av EU-domstolens resonemang om att intrycket av bevakning skulle kunna inverka på användningen av de elektroniska kommunikationsmedlen och följaktligen på användarnas utövande av sin i artikel 11 i stadgan garanterade yttrandefrihet.

Civil Rights Defenders vill i detta sammanhang påminna om nutida företeelser i Sverige av etnisk profilering såsom Skånepolisens registrering av romer. Dessa företeelser visar på riskerna för diskriminerande arbetssätt, vilka skulle kunna reproduceras vid införandet av en riktad lagring som inte är tillräckligt snävt definierad och innebära att boende i vissa bostadsområden eller personkretsar skulle riskera att särbehandlas med stöd av antaganden om högre kriminell aktivitet.

För att riktad lagring ska vara lämplig behöver den fokusera på individer eller grupper av personer där det föreligger konkreta misstankar om brottslighet. Det är en stor brist att utredningen inte närmare granskat hur en reglering om riktad lagring skulle kunna utformas på ett sätt som är godtagbart.

En mer begränsad lagringsskyldighet

Civil Rights Defenders förstår vikten av tillgången till trafik- och lokaliseringssuppgifter för en effektiv brottsbekämpning och håller således med om att en viss lagringsskyldighet måste bestå. Däremot ifrågasätter vi utredningens slutsatser eftersom de resulterar i en fortsatt omfattande lagringsskyldighet. En begränsad lagring måste anpassas till vad som är strängt nödvändigt och ska endast användas som ett undantag. Utredningens förslag innebär tvärt emot att lagring blir huvudregeln.

Detta bör exempelvis ses mot utredningens resonemang om lagringen av tidsuppgifter för telefoni- och meddelanden som lyder: "Utifrån ett integritetsperspektiv torde dessutom uppgiften om vem som kontaktat vem vara betydligt känsligare än informationen om vid vilken tid det skedde, även om också den informationen *kan* vara skyddsvärd."

Civil Rights Defenders menar att utredningen underskattar uppgifternas betydelse utifrån en integritetssynvinkel. Det är således en ackumulation av uppgifter som rör identifiering, lokalisering, och tidsbestämmande av kommunikationen som leder till att det går att dra mycket precisa slutsatser om individers privatliv, såsom deras vanor i vardagslivet, stadigvarande och tillfälliga uppehållsorter, deras dagliga förflyttningar och förflyttningar i övrigt, de aktiviteter de utövar, deras sociala relationer och de umgängeskretsar de rör sig i.

Detta framfördes även av EU-domstolen i Tele2-domen då man framhöll att lagringen av dessa uppgifter gjorde det möjligt att kartlägga de berörda personerna på ett sätt som var lika känsligt ur integritetssynpunkt som själva innehållet i kommunikationerna (p. 99). Civil Rights Defenders ser därför behov av en större försiktighet vid kategoriserandet av vad som är skyddsvärda uppgifter och menar att den i utredningen föreslagna begränsningen inte är tillräckligt avgränsad för att uppfylla kriterierna i direktiv 2002/58 för vad som är strängt nödvändigt. Även uppgifter som enligt LEK benämns abonnemangsuppgifter borde, mot bakgrund av att de kan knytas till en person, rimligen utgöra uppgifter som är skyddsvärda ur ett integritetsperspektiv och därmed omfattas av direktiv 2002/58. Att utredaren kommer till motsatt slutsats och inte föreslår några förändringar av nuvarande regler är därför anmärkningsvärt.

Undantag av underrättelseplikten bör ses över

Utredningen föreslår långtgående undantag från underrättelseplikten som EU-domstolen fastslagit i Tele2-domen (p. 121) och som går längre än förfarandet av en uppskjuten underrättelse. Detta gäller framförallt för säkerhetspolisens arbete baserat på sekretessregler. Civil Rights Defenders ställer sig tveksamma till kategoriseringen eftersom det förekommer att säkerhetspolisen gör felbedömningar. Särskilt när det handlar om terrorism, då det även finns en allvarlig risk för profilering mot vissa grupper i samhället.

I det sammanhanget ifrågasätter Civil Rights Defenders utredningens resonemang som motiverar det föreslagna undantaget med att ”ju längre tiden går desto mer klingar intresset av en rättslig prövning av” samt att det sker en kontroll av att tvångsmedelsanvändningen har skett på ett korrekt sätt genom att SIN underrättas i de fall den enskilde inte kontaktas.

För det första så innefattar underrättelseplikten ett skydd för mänskliga rättigheter såsom rätten till privatliv (artikel 7 i stadgan) och skyddet för personuppgifter (artikel 8 i stadgan) och ger individer en rätt till rättslig prövning vid kränkning av deras rättigheter, vilket stadgas i artikel 15.2 i direktiv 2002/58. Att få sin elektroniska kommunikation hemligt övervakad innebär således ett omfattande intrång i den personliga integriteten och måste följaktligen ses med stort allvar. Man kan därför inte förskjuta underrättelseplikten med motiveringen att intresset att få upprättelse skulle svalna efter en viss tid.

För det andra så innebär överlämnandet av ärendet till integritetsnämnden en risk att den enskilde inte får någon insyn och inte heller kan ifrågasätta ett beslut från

nämnden. Insyn skulle också saknas om ärendet överlämnas till JK, vilket knappast kan anses leva upp till Europakonventionens krav på effektiva rättsmedel.

John Stauffer
Chefsjurist